

Οι Μετανάστες

του δρα Νίκου Ορφανίδη

Έρχονται χρόνια τις νύχτες και με συναντούν συνωμοτικά, μυστικά, σχεδόν παράνομα, τις ώρες ακριβώς που ησυχάζω, κόσμος και κόσμος από μακριά, φίλοι και γνωστοί και συγγενείς που χάθηκαν στα ξένα. Άνθρωποι από την παλιά μας γειτονιά, που χάθηκε κι αυτή. Έρχονται, λοιπόν, και με βρίσκουν, καθόμαστε και τα λέμε, για όλα τα χαμένα χρόνια στην ξενιτιά, στην Αγγλία, στην Αμερική, στην Αίγυπτο ή την Παλαιστίνη, στην Αφρική, κόσμος από τη μακρινή Αυστραλία, ένα ατέλειωτο πλήθος που έφυγε ένα πρωί κι ύστερα χάθηκε και δεν γύρισε ποτέ, γράμματα μονάχα κι ευχές, τίποτε περισσότερο ούτε τηλέφωνα ούτε τίποτα.

Κρατάω ακόμα κάποια σπαρακτικά γράμματα από ένα δείο μου, αδελφό της μητέρας μου, που πάντοτε έγραφε «Αγαπητή μου μητέρα, σου φιλούν το χέρι, εγώ ο αγαπητός σου υιός Γ..., η αγαπημένη σου νύφη Φ... και τα αγαπητά σου εγγονάκια...». Ακολουθούσε ένα κατεβατό από παιδιά, κι ύστερα η υπογραφή: «Εγώ ο αγαπητός σου υιός, ο λησμονημένος». Κι άλλοτε, «Εγώ ο αγαπητός σου υιός, ο ξενιτεμένος».

Κι ακόμα άδειους φακέλους με γραμματόσημα από την Αφρική, το Κόγκο ή το Καμερούν, φακέλους χωρίς τίποτα μέσα, τα γράμματα φυλαγμένα σε παλιές κασέλες, χάθηκαν μαζί με την Κυθρέα, μέσα σε εκείνο τον χαμό, μαζί με όλους εκείνους τους γείτονες που δεν πρόλαβαν καν να πάρουν το λεωφορείο της φυγής, όταν τα τουρκικά αεροπλάνα τους βομβάρδιζαν ανηλεώς.

Ήταν, θυμάμαι, ένα βράδυ που έφτασε αναπάντεχα από την Παλαιστίνη, από τη μυθική για μένα Ιερικώ, ο δείος ο Γ..., που τριάντα τόσα χρόνια στα ξένα, μιλούσε αλλιώς τα ελληνικά. Ξέχασε την βαριά προφορά της Κύπρου. Κλάματα, χαρές, για να φύγει ύστερα από λίγες μέρες και να μη γυρίσει ποτέ ξανά. Θυμάμαι που μαζεύτηκε όλη η γειτονιά, νύχτα αργά ήτανε, όταν έφτασε αναπάντεχα ο δείος στο παλιό σπίτι της γιαγιάς, με τις καμάρες, τη μεγάλη σάλα και το παλιό γραμμόφωνο στη γωνιά, φωνές, η γιαγιά από χρόνια τυφλή, δεν μπορούσε να τον δει, τον χαϊδεψε αχόρταγα, λόγια και λόγια, ιστορίες, πώς είναι τα παιδιά, πώς περνάς εκεί μακριά στα ξένα. Ο δείος χάθηκε από χρόνια, όπως χάθηκε κι η Κυθρέα, όπως χάθηκε το σπίτι της γιαγιάς, και το δικό μου, που το κατεδάφισαν, που το ανέσκαψαν εκ θεμελίων οι Τούρκοι, τώρα τίποτα, ούτε το περιβόλι ούτε ο κήπος ούτε τα νερά. Ένα απέραντο, γυμνό τοπίο η Κυθρέα.

Κρατάω από τον δείο κάτι αναμνηστικά ξύλινα, με τις γκαμήλες της Ανατολής, τους μάγους προσκυνητές. Φυλάω ακόμα φακέλους και γραμματόσημα. Τίποτε δεν απέμεινε πα.

Θυμάμαι τον άλλο ξενιτεμένο της γειτονιάς, Κωστάκη τον έλεγαν, που έφυγε, που χάθηκε στα βάθη της Αφρικής. Άφησε ένα πρωί τους φίλους και τους συγγενείς, ήτανε ακόμα τα χρόνια του αγώνα, με τους Άγγλους, τους Τούρκους επι-

κουρικούς, τα κέρφια, τα κρατητήρια, και έφυγε για την Αφρική. Έρχονταν τακτικά τα γράμματά του στο ταχυδρομείο, στο καφενείο της πλάτειας, τρέχαμε να δώσουμε την επιστολή για να πάρουμε τα γραμματόσημα. Ήταν κάτι παράξενα γραμματόσημα, με μαύρες φιγούρες και παράξενα τοπία που γράφανε «Καμερούν», τα έχω ακόμα στην μικρή μαθητική συλλογή γραμματοσήμων που διέσωσα από την Κυθρέα. Κι ένα πρωί, τότε με τις ταραχές στην Αφρική, ήτανε τα χρόνια με τον Πατρίς Λουμούμπα, τον Τσόμπε ή τον Κασαμπούμπου -θυμάμαι ακόμα εκείνα τα παράξενα ονόματα της Αφρικής- ήλθε το μήνυμα πως τον σκότωσαν. Μαυροφόρεσε η γειτονιά, τα αδέρφια και ο πατέρας κι ύστερα τίποτα. Το μικρό καφενεδάκι έκλεισε για λίγες μέρες, κι ύστερα η απόλυτη σιωπή. Κανείς δεν τον θυμήθηκε πια. Ξεχάστηκε κι αυτός, όπως ξεχάστηκαν και χάθηκαν τα δυο του αδέρφια, αγνοούμενοι της εισβολής, το καφενεδάκι ερείπιο, τώρα μονάχα η μαυρομμιάτα και η ροδιά, το καφενείο κατάκλειστο πλέον, ερείπιο από τα χρόνια.

Αλλά και πιο κάτω θυμάμαι όταν πέθανε ένα βράδυ του Καλοκαιριού ο μοναχικός γεροντάκος, που περιμένανε στη γειτονιά για μέρες, μέχρι να έλθουν τα παιδιά του από την Αμερική, για να τον δάψουν. Θυμάμαι τα άσπρα σεντόνια και το λείψανο που το αγρυπνούσαν οι γυναίκες. Θυμάμαι τα παιδιά του, μεσήλικες άντρες πια, που δυσκολεύονταν να μιλήσουν ελληνικά. Κι ύστερα τίποτα. Η απόλυτη λήθη κι η σιωπή.

Κουβαλάω, μ' ένα τρόπο παράξενο, ατέλειωτες ιστορίες με ξενιτεμένους, από τα παιδικά μου χρόνια στην Κυθρέα. Ήτανε, θυμάμαι, ακόμα στη γειτονιά ο κυρ Κώστας, χρόνια στην Αίγυπτο, έφυγε παιδάκι και γύρισε μεσήλικας. Η μάνα του, γριά πια, δεν τον θυμόταν. Καθόταν λοιπόν τα βράδια ο κυρ Κώστας στο καλντερίμι της γειτονιάς, Καλοκαίρι, ζέστη, κι έκλαιε απαρηγόρητος. «Μάνα, της λέω, ο Κώστας σου είμαι. Τίποτα η μάνα μου...» Χάθηκε κι ο κυρ Κώστας από χρόνια, τον πήρε κι αυτόν η εισβολή. Το σπίτι του στη γειτονιά το κατεδάφισαν από χρόνια οι Τούρκοι, όπως πολλά άλλα στη γειτονιά μου. Το μεγάλο δέντρο στην αυλή, που κάθε καλοκαίρι φορτωνόταν χρυσόμηλα, χάθηκε κι αυτό. Απέναντι, τώρα, ένα τεράστιο, μοχθηρό μνημείο Τούρκων πεσόντων, από τοιμένο.

Πόσοι και πόσοι, που χάθηκαν πια, πήραν εκ νεότητος το δρόμο της ξενιτειάς, μετανάστες στην Αμερική ή την Αυστραλία! Ήτανε όμως και κάμποσοι, που πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είχαν πάει στην Αίγυπτο. Μιλούσαν κάποιον αππαιίστως τα Αραβικά. Ανάμεσά τους κι ο γεροντάκος της γειτονιάς που έλεγε ιστορίες. Αλλά κι ο παππούς μου, από τη μάνα μου, που έμεινε κάποια χρόνια στην Αίγυπτο, για να γυρίσει, κτηματίας πια. Όλα τα ελαιόδεντρα και τα περιβόλια π' ανάστησε χάθηκαν, ξεράθηκαν, καθώς κατάφεραν οι Τούρκοι και εξαφάνισαν το νερό του Κεφαλοβρύσου, που στέρεψε αναπάντεχα ύστερα από αιώνες. Ένα Κεφαλόβρυσσο που πότιζε το βασίλειο των αρχαίων Χιττών, από την εποχή του πρώτου, του μυθικού εκείνου αποικισμού, και την επιστροφή των ηρώων, ύστερα από τον πόλεμο της Τροίας.

Στη γειτονιά ήτανε ακόμα οι δυο οικογένειες με τους ξενιτεμένους στην Αγγλία. Έρχονταν κατά καιρούς, και φεύγοντας έπαιρναν κι άλλους μαζί τους, μέχρι που άδειασαν ολόκληρα σπίτια και οικογένειες. Τους βρήκε όλους η τουρκική εισβολή στην

Αγγλία. Δεν γύρισαν ποτέ. Κανείς δεν ξέρει τι απέγιναν οι ίδιοι, τι απέγιναν τα παιδιά τους ή τα παιδιά των παιδιών τους. Στα σπίτια τους είναι τώρα οι Τούρκοι. Κρατάω μονάχα κάποια παράξενα ονόματα. Ευτυχία, Χρύσω, Καλλιोधένη, Καλλιρόη.

Θυμάμαι μια σπαρακτική αναχώρηση για την Αγγλία. Ήταν τότε γύρω στα 1963, πρωί ήτανε, που έφευγε ακόμα μια κοπέλα από τη γειτονιά. Θυμάμαι το λεωφορείο της γραμμής, κλάματα, αποχαιρετισμοί, «Θα γυρίσω σύντομα». Δεν την ξαναείδα ποτέ. Όπως την άλλη κοπέλα της γειτονιάς, που παντρεύτηκε κι έφυγε στον Πειραιά. Ούτε την ξαναείδαμε. Έφταιγε που χάθηκε κι η Κυθρέα, πού να γυρίσουν, πού να πάνε και ποιον να δουν;

Το μερίδιό της είχε, όπως είπα και πριν, η Αφρική. Θυμάμαι κάποιους από την παλιά γειτονιά μας, νέα παιδιά ήτανε, εικοσάχρονοι, που έφυγαν για την εξωτική, τη μυστηριακή Αφρική. Γύρισαν, λίγα χρόνια μετά, μια δυο φορές για διακοπές, με κάτι τεράστια αυτοκίνητα, λιμουζίνες της εποχής, που άστραφταν ολοκαίνουργιες στο φως. Κι ύστερα τίποτα. Χάθηκαν για πάντα. Ήθελαν να μας δείξουν πόσο ωραία περνάνε εκεί στη ξενιτιά, με τις φυτείες ή τα μεταλλεία χρυσού και διαμαντιών. Χώρες ελκυστικές ήταν τότε το Κογκό ή η Νότιος Αφρική.

Ύστερα από χρόνια μιλούσα με φίλους που μεγάλωσαν στο Χαρτούμ στο Σουδάν ή που πέρασαν από την Ουγκάντα με όλη την εξαθλίωση των ιθαγενών και την κλειστή απαστράπτουσα κοινωνία των ξένων, Ευρωπαίων και άλλων. Άλλοι καιροί και άλλα χρόνια. Σκέφτομαι εκεί στην Αφρική πόσος πόνος, πόση μοναξιά, πόση εξαθλίωση, πόση εκμετάλλευση, πόση ληστρική μεταχείριση ανθρώπων κι ύστερα πόση βία και πόση οργή. Εξορία και βίαιη επιστροφή στην πατρίδα. Έτσι, δίκαιοι και άδικοι πλήρωσαν το τέλος μιας πολύχρονης καταπίεσης ανθρώπων και λαών, για να φύγουν, όσοι έφυγαν, δεδιωγμένοι και ταλαιπωρημένοι, χωρίς πια πατρίδα είτε εδώ είτε εκεί. Μπορεί κανείς να μιλά με τις ώρες για όλο τον κόσμο που πέρασε από την Αφρική. Κάποτε άκουα με τις ώρες το ελληνικό Ραδιόφωνο του Καΐρου, με ελληνικά λαϊκά τραγούδια και ατέλειωτες μουσικές αφιερώσεις, κι ονόματα πρωτάκουστα. Κάιρο, Αλεξάνδρεια, Μανσούρα, Χαρτούμ, Ερυθραία.

Σκέφτομαι τώρα, χρόνια μετά, πού πήγε όλος αυτός ο κόσμος, πού σκορπίστηκε και πώς χάθηκε αναπάντεχα στους δρόμους του κόσμου. Καθώς κάδομαι και τους σκέφτομαι και τους μνημονεύω, έρχεται μαζί τους ένας ολόκληρος κόσμος μέσα από γράμματα και ασπρόμαυρες φωτογραφίες και εξωτικά καρτ-ποστάλ, αλλά και εφημερίδες και περιοδικά και κοινωνικά ανακοινωθέντα. «Αναχώρησε εις το εξωτερικόν ο συμπολίτης μας...» ή «Επέστρεψε από το εξωτερικόν όπου διέμενε τα τελευταία 30-40 χρόνια ο συμπολίτης μας κ.....» κ. ο. κ. Τι να πει και τι να γράψει κανείς; Ο κόσμος όλων εκείνων των ξενιτεμένων μάς κυνηγά, τους σκέφτομαι καμιά φορά, τότε που πήγα στην Αυστραλία με όλους εκείνους τους πικραμένους μετανάστες. «Φίλε, μας απαγόρευαν να μιλάμε τη γλώσσα μας, κάθε φορά που μιλούσαμε Ελληνικά, μας τσάκιζαν οι αγγλοσάξωνες στο ξύλο». Ή οι άλλοι, οι ψαράδες, που μας φώναζαν απελπισμένοι: «Πατριώτη, πού μας ρίξατε εδώ κάτω;» Απίστευτες ιστορίες, τότε, τέλος της δεκαετίας του σαράντα στο Σίδνεϋ, στη Μελβούρνη, στις πόλεις της Αυστραλίας. Έρχονταν τότε στην Κυθρέα οι Αυστραλέζοι, έτσι τους φωνάζαμε, με μισά ελληνικά και μισά αγγλικά, ο διπλανός μου στην

πρώτη τάξη του Δημοτικού χάθηκε στην Αυστραλία, Κωστάκη τον φωνάζαμε, δεν τον είδα ποτέ. Όταν έμαθε να γράφει στα Αγγλικά, μου 'στειλε ένα γράμμα, ήμουνα πα στην Έκτη, μου το μετέφρασε ο δάσκαλος. Εκεί στην Αυστραλία ένας ολόκληρος κόσμος, κυπριακές και ελληνικές βραδιές, τραγούδια και χοροί από την πατρίδα, κι ύστερα σιωπή και μοναξιά και νοσταλγία.

Σκέφτομαι, τώρα, καθώς μνημονεύω όλο αυτό τον κόσμο της μετανάστευσης και της ξενιτειάς, πόσοι έχουνε χαθεί στους δρόμους του κόσμου, που ξύπνησαν ένα πρωί σ' άγνωστες πόλεις, με πρόσωπα και με φωνές παράξενες, νοσταλγώντας και μιλώντας για τα παλιά που δεν θα ξαναδούν, που δε είδαν ξανά ποτέ. Σκέφτομαι, ακόμα, πόσο έχουμε χαθεί κι εμείς, εξόριστοι με τον δικό μας τρόπο, μακριά από όσα αγαπήσαμε. Όσα πιο πάνω θυμήθηκα, ας είναι ένα μνημόσυνο για όλους τους εξόριστους του κόσμου τούτου, όλους εκείνους που χάθηκαν στους ατέλειωτους δρόμους του κόσμου.

Σε μια σεμνή τελετή που διοργανώθηκε στις 21/10/2013 στα γραφεία του Δήμου Κυθρέας, ο πρόεδρος του Σωματείου «Ελεύθερη Κυθρέα» κος Πέτρος Παπαγεώργης, στην παρουσία μελών του Δ.Σ. του, παρέδωσε στον δήμαρχο Κυθρέας δρα Πέτρο Καρεκλά και τους δημοτικούς του συμβούλους όλα τα τεύχη του ομώνυμου περιοδικού του Σωματείου, που εκδίδεται για 35 τώρα χρόνια, για εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης του Δήμου.

Σε προσφώνησή του ο κος Παπαγεώργης αναφέρθηκε στην εκτίμηση που απολαμβάνει το Σωματείο από τον Δήμο Κυθρέας αλλά και στη στήριξη, οικονομική και ηθική, με την οποία περιβάλλεται τόσο το Σωματείο όσο και το εκφραστικό του όργανο.

Στη δική του αντιφώνηση ο δήμαρχος Κυθρέας ευχαρίστησε το Σωματείο για αυτή του την πρωτοβουλία, τονίζοντας ιδιαίτερα τη συντήρηση της μνήμης της γενέτειρας γης που επιτυγχάνεται μέσα από τις έρευνες, εξιστορήσεις, αφηγήσεις και άρθρα που δημοσιεύονται για την ιστορία και τον πολιτισμό μας. Αναφέρθηκε επίσης στις προσπάθειες του Δήμου γενικότερα με στόχο να επιτευχθεί μια εθνικά αποδεκτή λύση του Κυπριακού, ώστε να ανοίξει ο δρόμος της επιστροφής στις πατρογονικές εστίες. Διαβεβαίωσε επίσης για ακόμα μια φορά πως ο Δήμος Κυθρέας θα συνεχίσει να είναι αρωγός στις προσπάθειες του Σωματείου, όπως και όλων των οργανωμένων συνόλων της Κυθρέας, παρά το ότι τα δεδομένα έχουν σήμερα διαφοροποιηθεί προς το αρνητικότερο. Ελπίζουμε, κατέληξε, «την καταχνιά στον τόπο μας να τη διαδεχθεί σύντομα άπλετο φως παντού».